

امام خمینی و دوگانه می

اسلام ناب۔ اسلام امریکایی

۶

مجتبے نامخواہ

سخنان محققانه‌ی رهبر انقلاب پیرامون منظومه‌ی فکری امام خمینی (ره) در بیست و ششمین مراسم سالگرد ایشان حاوی هشدار قابل توجهی پیرامون تحریف امام (ره) بود. مبحث «امام تاریخی یا امام تاریخ‌ساز» و طرح طمع جریان‌ها نسبت به سرمایه‌ی اجتماعی‌ای به نام امام خمینی از فرازهای مهمی در این هشدار بود. ایشان در این سخنرانی از راهکاری ایجابی در برابر این تحریف نیز سخن گفتند: فراخوان عمومی

برای «بازخوانی اصول امام خمینی». به جز این هشدار و راهکار، باقی این سخنرانی اختصاص داشت به بازخوانی برخی از مهمترین اصول فکری امام خمینی؛ به یک نمونه عینی از بازخوانی صحیح تفکر امام خمینی^(ره). سخنرانی رهبری در این بخش نیز حاوی دو فراز و گفتار مهم بود. یکی گفتاری در روش بازخوانی اندیشه امام خمینی و دیگری بازخوانی روشمند هفت اصل مهم فکری امام خمینی. نگاره‌ی ذیل

مخوره‌های ارائه شده	بخش‌های سخنرانی
تحریف امام خمینی (ره)	هشدار
بازخوانی اصول فکری امام خمینی (ره)	راهکار
روش بازخوانی منظومه فکری امام خمینی (ره)	نمونه بازخوانی
اصول فکری امام خمینی (ره)	

مخوره‌های گفتار اخیر رهبری پیرامون بازخوانی اندیشه امام خمینی را نشان می‌دهد.

نگاره شماره یک مخوره‌های اصلی سخنرانی رهبری در تحلیل منظومه‌ی فکری امام خمینی

۱۴ خرداد ۱۳۹۴

یکی از نکات مهم در روش‌شناسی بازخوانی امام خمینی، فهم دوگانه‌وار از اندیشه ایشان است. به این معنا که اثبات‌ها و نفی‌های اندیشه‌ی امام خمینی (ره) بازشناسی شود. اندیشه‌ی امام خمینی (ره) از یک سو نفی دوگانه‌ها انگاشته‌های بدعت‌واری است که میان پیشرفت و عدالت، دین و عقل، علم و دین، اخلاق و سیاست، عدالت و معنویت، جمع‌گرایی و فردگرایی و مانند آن تصویر و تصور شده است؛ و از سوی دیگر در

لایه‌ی معرفت‌شناختی خود مبتنی بر دوگانه‌ها و اثبات و نفی‌های حقیقی و بنیادینی است که ریشه در مبنای هستی‌شناختی اندیشه امام خمینی دارد. مکتب امام خمینی در بُعد هستی‌شناختی خود حامل این آموزه است که توحید صرفاً اثبات خدا نیست. سخن گفتن از اثبات خدا منهای نفی غیر او، گفتگو پیرامون یک توحید بی روح است و روح توحید نفی عبدیت غیر خداست. از همین رو است که به عنوان نمونه

بازخوانی دیروز رهبر انقلاب از اصول فکری
امام خمینی نیز دو تمام سطوح حامل دو
لایه‌ی اثباتی و نفی‌ای بود. نگاره شماره دو
بُعد نفی و اثباتی این اصول هفت‌گانه را
مشخص کرده است.

نفی	اثبات	اصول فکری امام خمینی
اسلام آمریکایی	اسلام ناب محمدی	
بی اعتمادی به قدرت‌های مستکبر	اعتماد به قدرت الهی	
مخالفت با تمرکزهای دولتی	اعتقاد به اراده و نیروی مردم	
مخالفت با خوی کاخ‌نشینی	حمایت از محرومان و مستضعفان	
مخالفت صریح با مستکبران بین‌المللی	حمایت از مظلومان جهان	
سلطه‌پذیری	استقلال کشور	
تفرقه‌های قومی و ومذهبی	وحدت ملت	

نگاره شماره دو: بازخوانی دوگانه‌وار رهبر انقلاب از اصول فکری
امام خمینی

فقدان توجه به این نکته تصویری مبهم از اندیشه‌ی امام خمینی به دست می‌دهد و شاید بتوان گفت هیچ بعدی از اندیشه امام خمینی بدون توجه به این بصیرت روش شناختی قابل بازشناسی نباشد. فهم «اسلام» هم به مثابه بنیادی‌ترین خاستگاه معرفتی مکتب امام خمینی نیز از این قاعده مستثناء نیست. تأکید بر اسلام به مثابه مبنای مکتب فکری امام خمینی و انقلاب اسلامی امری کلی و ابهام‌زاست. بصیرت و فهم لازم از این بعد

اندیشه امام تنها هنگامی به دست می آید که اسلام مورد نظر امام خمینی بر اساس روش دوگانه‌ی اثبات و نفی شود. هنگامی می توان به شناخت مبنای اسلامی تفکر امام دست یافت که پرسیم امام کدام اسلام را نفی و کدام اسلام را اثبات می نمایند. تأکید بر اسلامی بودن حرکت امام خمینی و انقلاب اسلامی، بخشی از حقیقت است و اگر بخش مهم دیگری از آن دیده نشود ره به بیراهه می برد. امام به همان میزان که بر اسلام ناب

پای می‌فشرد برداشت‌های غیر ناب از اسلام را طرد و نفی می‌نمود؛ به تعبیری حرکت امام خمینی به همان میزان که اسلامی بود، ضد اسلامی هم بود.

امام خمینی و خط مستمر اسلام ناب- اسلام آمریکایی

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در سخنان اخیر خود یکی از مهم‌ترین اصول اندیشه امام خمینی را «اثبات اسلام ناب محمدی و نفی اسلام آمریکایی» بر شمردند. همانطور که در

این سخنرانی منظور در تشریح اصول منظومه فکری امام خمینی بیان شده است، منظور «شاکله‌ی اصلی تفکر امام بزرگوار» و مواردی است که «در طول سالهای متمادی، چه قبل از تشکیل حکومت اسلامی، چه در دوران تشکیل حکومت اسلامی، چه در دوران جنگ تحمیلی هشت‌ساله، چه قبل از آن و چه بعد از آن، این اصول را امام در بیانات خود تکرار کرده است» و نه «

تصمیم‌های مقطعی و مربوط به زمان یا مکان».

با مراجعه به اندیشه‌های امام خمینی در می‌یابیم درگیری اسلام ناب و اسلام آمریکایی یکی از بنیادهای مستمر مکتب فکری امام خمینی است. از اولین سخنرانی‌های ولایت فقیه تا طول نهضت مضمون آن وجود دارد و در دوران آخر

حیات امام جمع‌بندی و در حوزه‌های
مختلف تئوریزه می‌شود.^۱

بازخوانی امام خمینی در چارچوب اسلام ناب- اسلام آمریکایی

اولین مطلبی که در بازخوانی اخیر رهبری
از مکتب امام خمینی مطرح شد «اثبات اسلام
ناب محمدی و نفی اسلام آمریکایی» بود.
این اولین باری نبود که حضرت آیت‌الله
خامنه‌ای در تشریح خط امام به این مقوله

^۱. نظریه اسلام ناب-اسلام آمریکایی، از امام خمینی تا رهبر انقلاب

<http://farsi.khamenei.ir/others-note?id=۲۸۵۰۰>

اشاره می‌کند. یک بررسی اولیه نشان می‌دهد رهبر انقلاب به صورت مکرر و مستمر این بعد از اندیشه‌ی امام خمینی را برجسته می‌کند.

امام خمینی بر این باور بودند که ماهیت انقلاب اسلامی در جایگزینی این دو اسلام رقم می‌خورد:

«شما باید نشان دهید که چگونه مردم، علیه ظلم و بیداد، تحجر و واپسگرایی قیام کردند و فکر اسلام ناب محمدی را

جایگزین تفکر اسلام سلطنتی، اسلام
سرمایه داری، اسلام التقاط و در یک
کلمه اسلام امریکایی کردند.^۲

اسلام سلطنتی	اسلام ناب محمدی
اسلام سرمایه داری	
اسلام التقاط	
اسلام امریکایی	

نگاره شماره سه: «انقلاب اسلامی» از دیدگاه امام

خمینی «جایگزین» ساختن دو اسلام است.

^۲ صحیفه امام، ج ۲۱، ص: ۲۴۰

رهبر انقلاب هم در اولین سالگرد امام خمینی که رهبر انقلاب در پیامی مشروح معارف انقلاب اسلامی و بینات اندیشه امام خمینی را صورت‌بندی می‌کنند؛ ایشان در این پیام اشاره‌های روشنی به مقوله اسلام ناب اسلام آمریکایی دارند. آیت‌الله خامنه‌ای بر نگرشی به مدرسه و مکتب فکری امام خمینی و انقلاب اسلامی تأکید دارند که ماهیت تفکر انقلاب را در چارچوب اسلام ناب اسلام آمریکایی می‌داند: «در مدرسه‌ی انقلاب که

امام ما بنیان گذارد، بساط اسلام سفیانی و مروانی، اسلام مراسم و مناسک میان تهی، اسلام در خدمت زر و زور و خلاصه اسلام آلت دست قدرتها و آفت جان ملتها برچیده شده و اسلام قرآنی و محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم)، اسلام عقیده و جهاد، اسلام خصم ظالم و عون مظلوم، اسلام ستیزنده با فرعونها و قارونها و خلاصه، اسلام کوبنده‌ی

جباران و برپاکننده‌ی حکومت مستضعفان، سر برکشیده است.^۳

اسلام سفیانی و مروانی	و اسلام قرآنی و محمدی (صلی الله علیه و آله و سلم)
اسلام مراسم و مناسک میان تھی	اسلام عقیده و جهاد
اسلام در خدمت زر و زور	اسلام خصم ظالم و عون مظلوم
اسلام آلت دست قدرتها و آفت جان ملتها	اسلام ستیزنده با فرعونها و قارونها و اسلام کوبنده‌ی جباران و برپاکننده‌ی حکومت مستضعفان

نگاه شماره چهار: از منظر حضرت آیت الله خامنه‌ای
مدرسه و مکتب فکری انقلاب اسلامی که امام خمینی
بنیان گذاشته است صحنه برچیده شدن برداشت‌هایی
از اسلام و سربرکشیده برداشت‌هایی دیگر از اسلام
است.

^۳. پیام به مناسبت اولین سالگرد امام خمینی ۱۳۶۹/۳/۱۰

ایشان در تشریح دیدگاه امام خمینی بر مفهوم «جایگزینی» دو اسلام در روند انقلاب اسلامی تأکید دارند؛ نکته‌ای که آشکارا وجهی انتقادی نسبت به اسلام رایج پیش از انقلاب دارد:

«در انقلاب اسلامی، اسلام کتاب و سنت، جایگزین اسلام خرافه و بدعت؛ اسلام جهاد و شهادت، جایگزین اسلام قعود و اسارت و ذلت؛ اسلام تعبد و تعقل، جایگزین اسلام التقاط و جهالت؛ اسلام دنیا و آخرت،

جایگزین اسلام دنیاپرستی یا رهبانیت؛ اسلام
علم و معرفت، جایگزین اسلام تحجر و
غفلت؛ اسلام دیانت و سیاست، جایگزین
اسلام بی‌بندوباری و بی‌تفاوتی؛ اسلام قیام و
عمل، جایگزین اسلام بی‌حالی و افسردگی؛
اسلام فرد و جامعه، جایگزین اسلام
تشریفاتی و بی‌خاصیت؛ اسلام نجات‌بخش
محرومین، جایگزین اسلام بازیچه‌ی دست
قدرتها؛ و خلاصه اسلام ناب محمدی (صلی

الله علیه و آله و سلم)، جایگزین اسلام
امریکایی گردید.^۴

۴. همان

اسلام کتاب و سنت	اسلام خرافه و بدعت
اسلام جهاد و شهادت	اسلام قعود و اسارت و ذلت
اسلام تعبد و تعقل	اسلام التقاط و جهالت
اسلام دنیا و آخرت	اسلام دنیاپرستی یا رهبانیت
اسلام علم و معرفت	اسلام تحجر و غفلت
اسلام دیانت و سیاست	اسلام بی بندوباری و بی تفاوتی
اسلام قیام و عمل	اسلام بی حالی و افسردگی
اسلام فرد و جامعه	اسلام تشریفاتی و بی خاصیت
اسلام نجات بخش محرومین	جایگزین اسلام بازیچه‌ی دست قدرتها
اسلام ناب محمدی (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ)	اسلام امریکایی

نگاره شماره پنج: امام خمینی انقلاب اسلامی را «جایگزین» ساختن دو اسلام می‌دانستند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای ابعاد ده‌گانه‌ی این جایگزینی را شرح می‌دهند.

سال ۱۳۸۹، بیست سال بعد از این پیام نیز رهبر انقلاب در بازخوانی اندیشه امام خمینی از «اولین و اصلی ترین نقطه در مبانی امام و نظرات امام» می فرمایند:

«اولین و اصلی ترین نقطه در مبانی امام و نظرات امام، مسئله‌ی اسلام ناب محمدی است؛ یعنی اسلام ظلم ستیز، اسلام عدالتخواه، اسلام مجاهد، اسلام طرف دار محرومان، اسلام مدافع حقوق پابرهنگان و

رنج دیدگان و مستضعفان. در
مقابل این اسلام، امام اصطلاح
«اسلام آمریکائی» را در فرهنگ
سیاسی ما وارد کرد. اسلام
آمریکائی یعنی اسلام تشریفاتی،
اسلام بی تفاوت در مقابل ظلم، در
مقابل زیاده‌خواهی، اسلام
بی تفاوت در مقابل دست‌اندازی به
حقوق مظلومان، اسلام کمک به
زورگویان، اسلام کمک به اقویا،

اسلامی که با همه‌ی این‌ها
می‌سازد. این اسلام را امام
نام‌گذاری کرد: اسلام آمریکائی.
فکر اسلام ناب، فکر همیشگی امام
بزرگوار ما بود؛ مخصوص دوران
جمهوری اسلامی نبود.»^۵

سال گذشته در رهبر انقلاب در پیام‌شان به
حجاج زوایه‌های قابل توجهی از نیاز امت
اسلامی به این مفهوم را تشریح کردند. در

^۵. بیانات ۱۴ خرداد ۱۳۸۹

این پیام ایشان سه موضوع را در زمره‌ی «مهم ترین و اولویت دارترین موضوعات مرتبط با امت اسلامی» بر شمردند: یکی «مسئله‌ی اتحاد مسلمانان و گشودن گره‌های فاصله افکن میان بخشهای امت اسلامی است» دیگری مسئله‌ی فلسطین و «سومین موضوع مهم و دارای اولویت، نگاه هوشمندانه‌ای است که فعالان دلسوز جهان اسلام باید به تفاوت میان اسلام ناب محمد و اسلام آمریکایی داشته باشند و از خلط و اشتباه

میان این دو، خود و دیگران را بر حذر
بدارند.^۶

مفهوم‌سازی اسلام ناب اسلام امریکایی

بررسی اندیشه‌ی امام خمینی حاکی از
مفهوم‌سازی‌های متعددی است که ایشان از
دو مقوله‌ی اسلام ناب اسلام آمریکایی
داشته‌اند. پس از ایشان رهبر انقلاب هم با

^۶. پیام به حجاج بیت‌الله‌الحرام ۱۳۹۳/۷/۸

<http://farsi.khamenei.ir/message-content?id=۲۷۷۹۳>

تداوم این ادبیات شاخص‌های متعددی برای
 بازشناسی این دو اسلام بیان کرده‌اند.
 نگاره‌های شماره چهار پنج مفهوم‌سازی‌های
 امام خمینی پیرامون اسلام ناب اسلام
 آمریکایی را نشان می‌دهد و نگاره شش و
 هفت بیانگر تداوم و بسط این ادبیات را در
 اندیشه رهبری است.

نگاره شماره پنج: مفهوم سازی امام خمینی پیرامون اسلام ناب

نگاره شماره شش: مفهوم سازی امام خمینی پیرامون اسلام آمریکایی

اسلام ناب	اسلام کتاب و سنت	اسلام کوبندهی جباران و بریاکنندهی حکومت مستضعفان	اسلام ستیزنده با فرعونها و قارونها	اسلام خصم ظالم و عون مظلوم	اسلام عقیده و جهاد	اسلام قرآنی و محمدی (سراش غدیره، بسند)
	اسلام قیام و عمل	اسلام دیانت و سیاست	اسلام علم و معرفت	اسلام دنیا و آخرت	اسلام تعبد و تعقل	اسلام جهاد و شهادت
	اسلام دفاع از حقوق مظلومان و مستضعفین	اسلام حمایت از ضعفا و پابرهنگان و محرومان	اسلام عزت	اسلام عدل و قسط	اسلام نجاتبخش محرومین	اسلام فرد و جامعه
	اسلام مبارز	اسلام زندگی و ساز	اسلام حقیقی و ناب و سازش ناپذیر	اسلام واقعی	اسلام اخلاق و فضیلت و معنویت	اسلام جهاد با دشمنان و سازش ناپذیری با زورگویان و فتنه گران
	اسلام عدالت خواه	اسلام ظلم ستیز	اسلام «یعلو و لا یعلی علیه»	اسلام «و لین یجعل الله لکافرین علی المؤمنین سییلا»	اسلام توحید و وحدت بین امت اسلامی	اسلام ناب و خالص
اسلام مدافع حقوق پابرهنگان و رنج دیدگان و مستضعفان		اسلام طرفدار محرومان		اسلام ناب محمدی سر: الله علیه و الله و سلم		

نگاره شماره هفت: مفهوم‌سازی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای پیرامون اسلام ناب

نگاره شماره هشت: مفهوم‌سازی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای پیرامون اسلام آمریکایی

مسئله‌ی دیگر اینکه با همه‌ی این گستردگی مفهومی، اسلام آمریکایی شامل دو بعد

کلان اسلام سکولار و اسلام متحجر می‌شود. اسلام امریکایی صرفاً اسلام غرب‌زده یا اسلامی که مورد تبلیغ یا حمایت مستقیم ایالات متحده‌ی آمریکا باشد؛ نیست. از منظر امام خمینی تجدد و تحجر به مثابه دو مانع در فهم اسلام ناب عمل می‌کنند. قرائتی از اسلام که متأثر از این دو زمینه‌ی اجتماعی ارائه می‌شود، اسلام تجدد و اسلام تحجر خواهد بود. اسلام امریکایی عنوان عامی

برای هر اسلام برخاسته از هر دوی این
زمینه‌هاست.

رهبر انقلاب اسلامی در تشریح این بُعد
نظریه معتقدند «اسلام آمریکائی فقط آن
نیست که آمریکاپسند باشد» بلکه اسلام
آمریکایی هر چیزی است که «خارج از این
اسلام ناب است.»^۷ بر اساس این نظریه‌ی هم
«اسلام متحجّر آمیخته با خرافات» و هم
«اسلام تطبیق داده‌شده‌ی با اصول امریکایی و

^۷ بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری ۱۳۸۸/۰۷/۰۲

مورد نظر غربی‌ها» مورد نقد هستند که «هر دوی این‌ها اسلام امریکایی است».^۸ از همین روست که از دیدگاه ایشان اسلام امریکایی دو نوع عمده دارد: «نوع لائیک و غربگرا» و «نوع متحجر و خشن».^۹

در سخنرانی اخیر نیز بر این نکته تأکید کرده و فرمودند: «اسلام امریکایی در زمان ما و در زمان امام و در همه‌ی زمانها - تا آنجایی که ما می‌شناسیم، ممکن است در آینده هم

^۸ بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۲۹/۰۲/۱۳۸۲

^۹ . خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۴/۱۱/۱۳۹۰

همین جور باشد - دو شاخه بیشتر ندارد: یکی اسلام سکولار، یکی اسلام متحجّر؛ لذا امام، آن کسانی را که تفکر سکولاری داشتند - یعنی دین را، جامعه را، رفتار اجتماعی انسانها را، جدای از اسلام میخواستند - همواره در ردیف کسانی گذاشت که نگاه متحجّرانه‌ی به دین داشتند؛ یعنی نگاه عقب‌افتاده‌ی غیرقابل فهم برای انسانهای نواندیش و متعصّبانه‌ی بر روی مبانی غلط، تحجّر؛»

مسئله‌ی دیگر تعریفی بود که رهبر انقلاب از
 اخستگاه اسلام ناب داشتند. تعریفی که
 خاستگاه اجتماعی و روش استنباط اسلام
 ناب را تبیین می‌کند:

«اسلام ناب از نظر امام بزرگوار، آن
 اسلام متّکی به کتاب و سنت است که
 با فکر روشن، با آشنایی با زمان و مکان،
 با شیوه و مُتد علمی جافتاده و
 تکمیل‌شده‌ی در حوزه‌های علمیّه،
 استنباط میشود و به دست می‌آید.

این جور نیست که روش استنباط مورد توجه نباشد و هر کسی بتواند قرآن را باز کند و اصول حرکت اجتماعی را استنباط بکند؛ نه، این یک مُتَد دارد، این یک روش دارد؛ این روش علمی است، کارشده است، کسانی هستند که میتوانند این روش را دنبال کنند. اسلام ناب از نظر امام بزرگوار این است. البته هر کسی هم که آن مُتَد را بلد است، آن روش را بلد است، قادر نیست؛ باید فکر

روشن داشته باشد، باید آشنا با زمان و مکان باشد، باید نیازهای بالفعل جوامع بشری و جوامع اسلامی را بشناسد، باید دشمن را بشناسد، نحوه‌ی دشمنی‌های او را بداند، آن وقت میتواند اسلام ناب را مشخص کند و بشناسد و بشناساند»^{۱۰}

^{۱۰}. بیانات ۱۴ خرداد ۱۳۹۴

اگر راه امام را گم کنیم یا فراموش کنیم یا خدای نکرده
عمداً به کنار بگذاریم، ملت ایران سیلی خواهد خورد...
مسئله‌ی تحریف شخصیت امام... خطر بزرگی محسوب
می‌شود... آن راهی که میتواند مانع از این تحریف بشود،
بازخوانی اصول امام است.

رهبر انقلاب اسلامی

۱۴ خرداد ۱۳۹۴

حفظ امام